

št. 22, oktober 2018

Življenje na Japonskem

KJOTO (1)

Zemljepisna širina: 35°01'15.85" S
Zemljepisna dolžina: 135°45'13.86" V

Oddaljenost od Tokia (Kjoto): 364 km (zračna razdalja)

ZGO

DO

VINA

PRENOS PRESTOLNICE IZ NARE V KJOTO LETA 794

Petdeseti japonski cesar Kanmu se je 22. oktobra 794 iz mesta Nagaokakyō, kjer je živel deset let, preselil v novo mesto, ki je bilo zgrajeno v sredini severovzhodne kotline. S tem je preselil tudi prestolnico Japonske, ki je bila uradno naznanjena 28. oktobra. Ime nove prestolnice – Heiankyō – je bilo določeno 8. novembra. Do takrat je bilo običajno, da so se prestolnice spreminjale na desetletje ali nekaj deset let, Heiankyō, kasneje preimenovan v Kijoto, pa je ostal prestolnica več kot tisoč let. Tudi v svetovnem pogledu je nenavadno, da je isto mesto obdržalo status središča ene civilizacije toliko časa. Dejansko lahko rečemo, da je Kijoto »večno mesto« Japonske.

Cesar Kanmu

POMEN VODE ZA INDUSTRIJO IN RAZVOJ KULTURE

Kijoto je mesto vode. Zaradi posebne tipografije kotline, so pod prefekturo shranjene ogromne količine vode (enaka količina vode, kot je v največjem japonskem jezeru Biwa). Razvoj Kijota je močno povezan z ladijskimi prevozi po reki Hori, ki jih je vzpostavil cesar Kanmu, ter po rekah Takase in Ooi, ki jih je vzpostavil Ryoji Suminokura. Promet med Kijotom in Osako je večinoma potekal z ladjami. Fushimi je bil grajsko mesto ob vnožju istoimenskega gradu, ki ga je zgradil Hideyoshi Toyotomi. Ljudje in tovor so do Osake potovali iz mestnega pristanišča po Rekah Uji in Yodo. Fushimi je bilo mesto, polno energije.

Že zelo zgodaj so s pomočjo obilne podzemne vode v mestu proizvajali tofu, *yubu* in sake, ki so bili znani po vsej deželi. Zelenjava iz Kijota (*kyō-yasai*), pridelana v odličnih naravnih pogojih, ki jih zagotavlja rodovitna

prst in čista voda, je odlična za budistično vegetarijansko prehrano *shōjin ryōri* v templjih, kakor tudi za vloženo zelenjavo *kyō-tsukemono*.

Dobra voda je prispevala tudi k razvoju kulturne dejavnosti, kot sta čajni obred in ikebana. Izviri odlične vode in vodnjaki so bili potrebni za pripravo dobrega čaja. Vse tri šole Senke japonskega čajnega obreda v Kijotu (Omote-senke, Ura-senke, Mushanokōji-senke) so obrnjene proti ulici Ogawa (potok), ki je povezana z vodo. Poleg tega ima vsaka šola vodnjak za črpanje podtalnice, ki se uporablja pri čajnem obredu. Enega velikih vodnjakov Kijotu, vodnjak Ume (*Ume no i*), že od prve generacije ščiti šola Ura-senke. Čeprav na splošno velja, da je mehka voda najbolj primerna za čajni obred, pa podzemna voda v Kijotu vsebuje majhno količino mineralov, ki naj bi prispevali k dobremu okusu in aromi čaja. Če želite povabiti goste na čajni obred, morate pripraviti tudi ikebano. Tako sta se čajni obred in ikebana razvila skupaj tam, kjer je bila dobra voda.

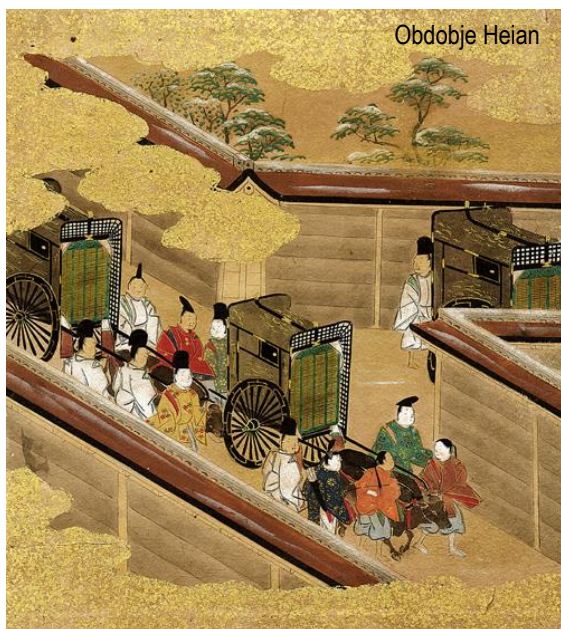
INDUSTRIALIZACIJA SKOZI ČAS

Če poslujete s kratkoročno perspektivo, se ob zamenjavi vladarjev znajdete v nezavidljivem položaju. Ljudje v Kijotu so skozi zgodovino doživeli veliko pretresov, vendar so razvili sposobnost dolgoročnega načrtovanja; 10, celo 100 let vnaprej. Tisti, ki so imeli tako dolgoročno vizijo, so lahko preživeli. Danes v Kijotu obstaja kar nekaj trgovin in obratov s stoletno tradicijo. Prebivalci mesta so s svojo odločnostjo in povezanostjo večkrat rekonstruirali mesto ter staro kulturo in tradicionalni industrijo ohranili do danes.

Ker je veliko podjetij v Kjotu nastalo zaradi potreb dvornega plemstva v obdobju Heian (794–1185), je že od začetka bila večjega pomena visoka kakovost izdelkov in nje njihova količina, saj so le tako zadovoljili plemstvo. Spodaj si lahko preberete povzetek zgodovine Kjota z vidika vplivov na njegovo industrializacijo skozi čas.

Na območju današnjega Kjota se je okoli 5. stoletja naselil klan Hata, ki je kasneje postal vodilni klan. S celine so prinesli gradbeni inženiring, svilarstvo, tkalstvo in druge visoke tehnologije tistega časa, kar je bil začetek industrializacija Kjota.

Zaradi tega razvoja so sem prenesli prestolnico, poimenovali pa so jo Heian-kyō (obdobje Heian). Na splošno so se obrtniki in umetniki pogosto soočali s finančnimi težavami, vendar so člani cesarske družine in aristokrati na heijanskem dvoru odprli številne tovarne v državni lasti, ki so proizvajala oblačila in vse dnevne potrebščine. Tako so lahko tamkajšnji obrtniki razvijati svoje znanje brez skrbi za prodajo. Zahvaljujoč dvornim pokroviteljem so se lahko razvijala tudi nekatere druge panoge, ki bi drugje težko obstale, med njimi izdelava lesenih punčk, zložljive pahljače in slaščice *wagashi*. Ker so bili lastniki obrtniških delavnic aristokrati in plemstvo, so od obrtnikov zahtevali izdelke, ki so bili lepi in pozorni na detajle, so obrtniki svoje sposobnosti ves čas razvijali. V relativno majhnem Kjotu so se tako začeli zbirati kulturniki z različnim smislom za estetiko in spretnostmi, kar je privedlo do razvoja industrije in umetnosti.

Ob koncu obdobja Heian pa je prišlo do spremembe, saj so na moči pridobili samuraji. Po porazu klana Taira v vojni Genpei (1180–1185), je Minamoto no Yoritomo aristokraciji odvzel moč. Leta 1192 sta Yoritomo in klan Minamoto v Kamakuri vzpostavila vojaško vlado. Ko je moč aristokratov v Kjotu upadla, so nekdanje vladne delavnice postopno privatizirali, obrtniki pa so zapustili dvor in ustanovili lastna podjetja. Začeli so kupovati

dobrine z različnih krajev, jih predelovati in prodajati. Tako so vzpostavili blagovno gospodarstvo.

V obdobju Muromachi (1336–1573) se je vlada znova vrnila v Kjoto, ki je tako spet postal mesto upravljanja, hkrati pa se je tukaj ponovno razvilo gospodarstvo. Ko so osmega šoguna Yoshimasa Ashikago ubili, je šogunska oblast hitro izgubila avtoriteto in na različnih mestih so se razplamtele civilne vojne. Zlasti severni del Kjota je bil uničen v vojni Ōnin (1467–1477), kasneje pa je bilo mesto še nekajkrat bojno polje, zaradi česar so začasno opustili celo simbol mesta, festival Gion. Ob ponavljanju se vojnah so za zmanjšanje tveganj obrtniki vzpostavili sistem delitve dela oziroma specializacije, pri kateri je vsak strokovnjak naredil določen proizvodni korak.

V vojni Ōnin in kasnejših bitkah je bil Kjoto močno uničen. Zahvaljujoč Nobunagi Odi in Hideyoshiju Toyotomiju pa tudi prizadevanju mestnega prebivalstva, je bilo mesto obnovljeno, ponovno pa so začeli organizirati tudi festival Gion. Ob koncu obdobja Azuchi-Momoyama (1573–1603) je Hideyoshi Toyotomi naredil obsežno urbanistično prenovo grajskega mesta Jōka-machi za grad Fushimi. Okrog gradu so zgradili dvorce za fevdalne gospode daimyō. V središču mesta sta bili v smeri sever-jug zgrajeni ulici Kyōmachi in Ryōgaemachi in določeno trgovsko območje, na katerem je živel mestno prebivalstvo. Število prebivalcev se je povečalo, poslovanje pa je doživelo razcvet. Od tega časa je zaradi dobre vode Fushimi postal znan po sakeju.

Ko je leta 1603 Ieyasu Tokugawa ustanovil šogunat Edo, se je središče politike preselilo v Edo (sedanji Tokio), vendar je Kjoto ostal prestolnica. Kot baza šogunata v Kijotu je bil zgrajen grad Nijō. V zgodnjem obdobju Edo je Kjoto postal največje gospodarsko in industrijsko mesto na Japonskem, sestavljeno iz cesarske palače, dvornega plemstva, skupine samurajev, obrtnikov in delavcev. Število prebivalcev je preseglo številko 500.000.

Ob koncu obdobja Edo (1603–1868) je Kjoto, kjer je prebival cesar, postal središče vojne. Leta 1864 je med klanom Chōshū in koalicijo Kōfu prišlo do incidenta Kinmon (spopad med zagovorniki in nasprotniki šogunata), plameni, ki so se iz cesarske palače pa so zajeli mesto. Shimogyō, kjer so prebivali navadni meščani in bile locirane trgovske in industrijske družbe, je skoraj popolnoma zgorel. Ko je bila leta 1869 ustanovljena vlada Meiji, je bila prestolnica prenesena v Tokio. S tem se je končalo več kot tisoč let zgodovine Kjota kot prestolnice. Skupaj s preselitvijo kapitala so se

preselili tudi dvorni plemiči, vodilni trgovci in številni drugi prebivalci mesta, ki je tako izgubilo duhovno in gospodarsko podporo. Število prebivalcev se je drastično zmanjšalo s 330.000 na 220.000.

Čeprav se je prebivalstvo Kjota v obdobju Meiji (1868–1912) nenadoma zmanjšalo, je mesto sprejelo politiko, s katero bo se z gradnjo številnih sodobnih objektov preoblikovalo iz "tradicionalne, starodavne prestolnice" v napredno mesto. Značilnost kjotske industrije je še vedno združenost dveh nasprotnih elementov - tradicije in inovacij. Ob ohranjanju tradicije se pojavlja težnja obrtnikov, da nenehno iščejo novo tehnologijo. Če pogledamo podjetja ali trgovine v Kijotu, se zdi, da je veliko tistih, ki cenijo metafizične koncepte, kot so "ideje" in "filozofija", bolj kot fizične stvari, kot so dobički ali izgube. Kjoto se še vedno trudi vzbujati zanimanje in navdušenje ljudi, kot je to počel skozi svojo izjemno zgodovino.

**TURI
ZEM**

Tradicionalni Kjoto je poleg moderne prestolnice Tokio najpomembnejša turistična destinacija Japonske, ki se ji ob obisku te otoške države skorajda ne moremo izogniti. Umestitev Kjota na turistični zemljevid Japonske je posledica pestre dvorske zgodovine Japonske, ko so ji dvorjani in cesar vladali iz Kjota več kot tisoč let. Mesto še danes diha s svojo bogato zgodovino, katere ostanki se odražajo v številnosti templjev in svetišč, bogati lokalni kulturi, v jedeh in navsezadnje tudi v sami zasnovi mesta.

Čeprav bi bilo ob obisku Japonske škoda izpustiti iz svojega potovalnega itinerarja Kjoto, pa se gneči lahko vendarle izognete tako, da se namesto za glavne atrakcije odločite za ogled mirnejših in manj obljudenih skritih kotičkov mesta in prefekture Kjoto.

Za vas smo pripravili nekaj idej, kaj obiskati, da prefekturo doživite v vsej njeni celovitosti, torej da se vas lahko dotakne njen zgodovinski duh in sodobna japonska kultura, hkrati pa se spretno izognete polnim izletniškim avtobusom.

BIVANJE V TEMPLJIH SHUKUBŌ

Dolga tradicija romanja in nočitev v budističnih templjih se je na Japonskem ohranila do danes. Sploh v mestu, kot je Kjoto, kjer so templji rasti kot gobe po dežju, je mogoče prenočiti in obedovati v templjih ter se hkrati preizkusiti v vsakdanjih meniških opravilih. Mirna okolica templja nudi zatočišče, skrito pred mestnim vrvežem. Bivanje v starih lesenih templjih, ki jih obdajajo prelepi japonski vrtovi in skromne, a okusne meniške jedi *shōjin ryōri*, ponujajo skok v zgodovino Japonske. Vsak tempelj, v katerem je mogoče prenočiti in bivati, ima na voljo za zunanje obiskovalce le peščico ležišč, ki jih najraje namenijo romarjem in ljubiteljem japonskega budizma ali šintoizma. Ker je uporaba angleščine v templjih omejena, pride prav znanje osnovnih japonskih fraz in bontona, med katerega spadajo tudi obedovanje s palčkami, poznavanje japonske talne kulture in priklonov, tiho govorjenje itd.

AVENIJA ISHIBEI KŌJI

V najstarejšem ohranjenem mestnem predelu Kjota, imenovanem Gion, se nahaja stara avenija Ishibei kōji, ki je, kot samo ime pove, obdana s kamnitim zidom. Zgodovinsko je kraj pomemben, ker je ulica odlično ohranjen monumentalni primerek nekdanjih kamnitih kjotskih ulic. Ulico, na kateri se danes nahajajo pretežno tradicionalna gostišča *ryokan* in restavracije, je zaradi svojega zgodovinskega videza mogoče večkrat zaslediti v japonskih filmih ali televizijskih serijah. Rumeni večerni soj lantern pričara na ulici pravo romantično vzdušje. S kančkom sreče pa boste morda na ulici, namenjeni le pešcem, videli kako se po svojih opravkih mudi katera izmed tradicionalnih umetnic gejš.

STARA VILA SHIMOGAMO DRUŽINE MITSUI

Stara vila Shimogamo, ki je bila zgrajena v obdobju Meiji (1868–1912) in prenovljena v obdobju Taisho (1912–1926) je lep primerek stare trgovske hiše. Vila leži nedaleč od reke Kamogawa, na jugu svetišča Shimogamo, ki je skupaj s svetiščem Kamigamo eno najstarejših še ohranjenih šintoističnih svetišč v Kjotu. Zato je vila odlično izhodišče za obisk teh dveh svetišč, ki sta zaščitena s statusom Unescove kulturne dediščine. Za gradnjo vile se je odločil Takamine Hachiroemon, ki se je želel z družino preseliti iz mestnega predela Kiyamachi v bolj umirjen predel Shimogamo. Vila je nato med leti 1951 in 2007 služila kot rezidenca kjotske dvorne družine. Šele leta 2011 pa so vilo, ki jo sestavljajo glavna in pomožne stavbe ter vrtovi, zaščitili s statusom pomembne kulturne dediščine Japonske.

BOTANIČNI PARK V KJOTU

Botanični park v Kjotu velja za najstarejši botanični vrt na Japonskem. Za javnost so ga uredili in odprli leta 1924. Razpored dreves, grmičevja in cvetlic je bil zamišljen tako, da v vsakem letnem času v parku cveti sezonsko cvetje in drevesnice. Ker se po japonski kulturi spomladi občuduje češnjeva drevesa, jeseni pa drevesa javorjev, je na štiriindvajsetih hektarjih parka posajenih več kot petsto japonskih češnjevih in javorjevih dreves. Še posebej pa je vreden ogleda zimski vrt, ki je še danes največji na Japonskem. Ta pokriva 4700 kvadratnih metrov površine, na njem pa raste bogat izbor rastlin, ki obsega rastline iz vlažnotropskega in suhotropskega podnebja, za povrh pa še rastline iz nižinskih področij pa vse do visokogorskih rastlin, vajenih alpskega podnebja.

ULICA POŠASTI ICHIJŌ YŌKAI

V predelu Kjota imenovanem Taishōgun se skriva le štiristo metrov dolga ulica, imenovana Ichijō Yōkai ali v prevodu ulica pošasti. Ideja, da bi ulico, ki je del širšega nakupovalnega središča Taishōgun, popestrili s tradicionalnimi japonskimi pošastmi, se je razvila med domačini. Lokalna legenda namreč pravi, da so v davnih časih obdobja Heian (794–1185) na tem najbolj severnem predelu Kjota na ulici Ichijō dori oživele pošasti imenovane, Tsukumogami. Da bi obudili legendo in popestrili svoje trgovsko središče, kjer se nahajajo tudi zelo dobre lokalne restavracije, domačini tu vsako leto priredijo boljši sejem prikazni *Mononoke Ichi* in nočno parado stoterih pošasti *Ichijō Hyakkiyakō*. V bližini ulice se nahajata svetišče Kitano Tenmangu in eden bolj obiskanih kjotskih templjev- tempelj Kinkakuji.

TEMPELJ SANJÜSANGENDŌ

Slavni fevdalni gospod Taira no Kiyomori je dal leta 1164 za cesarja Go-Shirakawo zgraditi tempelj Sanjüsangendō. Tempelj je danes poznan po tisoč in enem kipcu, od katerih vsak od njih predstavlja reinkarnacijo oborožene budistične boginje sočutja Kannon. Zaradi požara so do danes ohranili svojo prvotno podobo le glavna dvorana, ki so jo restavrirali leta 1266 in le 124 lesenih kipcev prekritih z zlatimi lističi. Preostanek templja in kipcev so nato ponovno izdelali v času obnove, ki je potekala v 13. stoletju. Dvorano polno lesenih kipcev Kannon varuje osemindvajset božanstev zaščitnikov templja, ki so skupno zaščiteni s statusom nacionalnega zaklada. Kot zanimivost naj bi se tu leta 1604 odvijal zgodovinski dvoboj med tavajočim bojevnikom Musashijem Miyatomom in vodjo samurajske šole Yoshiokaryū, Denshichirōm Yoshioko. V templju pa so kar nekaj let uprizarjali tekmovanja v japonskem lokostrelstvu.

OTAGI NENBUTSUJI

Tempelj Otajiji je bil zgrajen na pobudo cesarja Shotokuja v daljnem 8. stoletju v središču Kjota. A ker je v začetku obdobja Heian (794–1185) reka Kamogawa rada poplavljala, je bil prvotni tempelj uničen. Šele v 10. stoletju je menih Senkan Naigu, ki je pripadal budistični sekti Tendai, dal postaviti novi tempelj na novi lokaciji na gori Hiei. Nato pa so ga v začetku 20. stoletja z namenom, da bi tempelj obvarovali in zaščitili, prestavili na današnjo lokacijo v kjotski predel Saga. Tempelj je vreden ogleda zaradi svoji 1200 izklesanih kamnitih skulptur *rakan*, ki so jih med leti 1981 in 1991 izklesali kiparji iz vseh koncev sveta. Kipcem so kiparji nadeli od najbolj smešnih, do strašljivih in včasih žalostnih izrazov na kamnitem obrazu.

GLEDALIŠČE BUTŌKAN

Butōkan je gledališče namenjeno prav posebej uprizorjanju plesnih predstav zvrsti *butō*. Prvo tako gledališče je bilo zgrajeno prav v japonski prestolnici kulture, v Kjotu, sprejelo pa je lahko le devet gostov. *Butō* je avantgardna plesna zvrst, ki se je oblikovala na Japonskem v 50. letih 20. stoletja. Edinstvena plesna izraznost telesa je bila za tedanje čase prava noviteta med japonskimi in svetovnimi plesnimi zvrstmi. *Butō* so z odprtimi rokami sprejeli v tujini, kjer je požel veliko slave, na domačih tleh pa nimajo preveč posluha zanj. Zato še danes na Japonskem težko najdemo gledališča, ki so specializirana za uprizorjanje predstav *buta*.

TEMPELJ RURIKOID

Čeprav so na Japonskem templji nekaj povsem običajnega, pa so vseeno nekaj posebnega tisti, ki svoja vrata odprejo radovednim obiskovalcem le ob določenih obdobjih ali praznovanjih. Tako je denimo tempelj Rurikoin za obiskovalce odprt le spomladi in poleti. Tisti, ki so si tempelj že ogledali, znajo še posebej pohvaliti njegov jesenki razgled na več sto listnatih barvitih dreves, ki jih je mogoče občudovati direktno iz sobe za čajni obred. Zenovsko oblikovani vrt je tipično okrašen z manjšim ribnikom in pregrinjalom zelenega mahu. V arhivih templja je zapisano, da so v ta tempelj večkrat zahajali člani cesarjeve družine in plemstva.

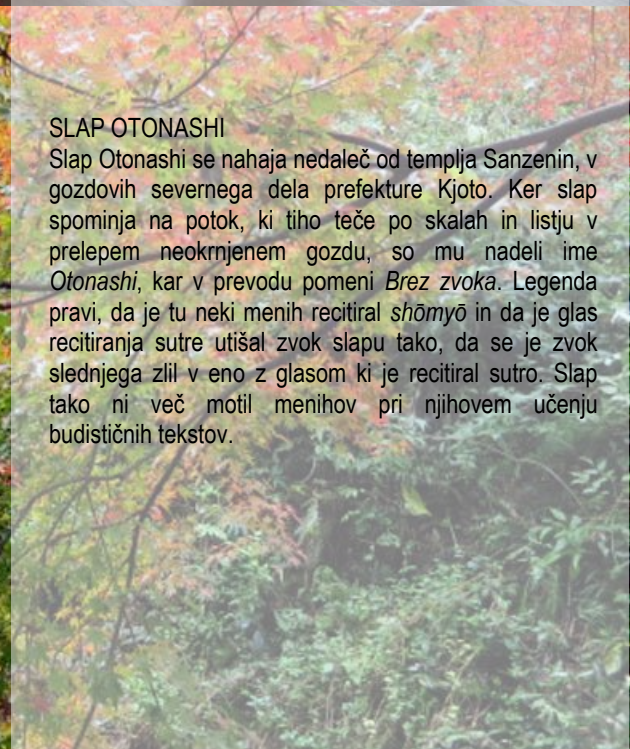
TEMPELJ SANZENIN

Podeželsko mestoce Ohara, ki leži severno od Kjota, je poleg tega, da predstavlja pomembno versko središče za budistično sekto Jōdo, tudi izvorni kraj budističnega načina recitiranja suter, imenovanega *shōmyō*. Prvotni namen gradnje templja Sanzenin je bilo ustvariti prostor, kamor se lahko eremiti na svojem romanju zatečejo. Zgrajen je bil v obdobju Heian (794–1185) na pobudo meniha Saicho, z budističnim imenom Dengyo Daishi, potem so v prefekturi Shiga končali z gradnjo templja Enryakuji na sveti gori Hiei. Tempelj Sanzenin, ki spada pod budistično sekto Tendai, je skozi čas gostil več članov cesarske rodbine, ki so se tu šolali in vstopili v meniški red.

SLAP OTONASHI

Slap Otonashi se nahaja nedaleč od templja Sanzenin, v gozdovih severnega dela prefekture Kjoto. Ker slap spominja na potok, ki tiho teče po skalah in listju v prelepem neokrnjenem gozdu, so mu nadeli ime *Otonashi*, kar v prevodu pomeni *Brez zvoka*. Legenda pravi, da je tu neki menih recitiral *shōmyō* in da je glas recitiranja suture utišal zvok slapu tako, da se je zvok slednjega zli v eno z glasom ki je recitiral sutro. Slap tako ni več motil menihov pri njihovem učenju budističnih tekstov.

TRA
DICI
JA

FESTIVAL GION

Gion *matsuri*, festival svetišča Yasaka, je eden od najbolj znanih festivalov na Japonskem in traja cel mesec julij. V tem času organizirajo veliko različnih dogodkov, izjemno spektakularen pa je velikanski sprevod splavov (*Yamaboko Junko*) 17. julija. Zelo prijetni so tudi praznični večeri pred procesijo (*yoiyama*). Leta 2014 so po 48-ih letih premora znova uvedli drugi sprevod splavov, ki poteka 24. julija. Na njej sodeluje manjše število splavov, ki so tudi manjše velikosti.

Beseda *yamaboko* se nanaša na dve vrsti splavov, uporabljenih v procesiji: 23 splavov *yama* in 10 splavov *hoko*. Eden od glavnih razlogov, zakaj je festival Gion tako veličasten, je velikost splavov *hoko*; ti lahko v višino dosežejo 25 metrov, tehtajo do 12 ton, premikajo pa jih s pomočjo koles v velikosti ljudi. Tako *yama* kot *hoko* sta razkošno okrašena in predstavljata edinstvene teme. V sprevodu 17. julija sodeluje 23 splavov *yama* in *hoko*, med katerimi je tudi večina še posebej impresivnih *hokov*, medtem ko sprevod 24. julija prikazuje preostalih deset splavov.

Drugi razlog za impresivnost festivala je njegova dolga in skoraj neprekinjena zgodovina. Izvira iz leta 869, ko je bila to verska slovesnost, s katero so med izbruhom epidemij pomirili bogove Giona, kot je Susanō. Ljudje so začeli pripravljati slovesnost, da bi preprečili nesreče in konflikte. Takrat so na naravne katastrofe in nesreče gledali kot na prekletstva, ki jih povzročajo duhovi nepričakovanih smrti.

Še danes festival nadaljuje tradicijo, po kateri za božanskega glasnika izberejo lokalnega dečka. Izbrani otrok se ne sme dotakniti tal med 13. in 17. julijem, ko nastopi v sprevodu.

FESTIVAL MIYAKO ODORI

Miyako *odori* je ena od štirih velikih pomladnih prireditev v petih okrožjih gejš (*hanamachi*) v Kjotu. Plesi, pesni in gledališke produkcije v okviru festivala Miyako izvajajo *maiko* in *geiko* iz četrti Gion. Motivi so vzeti iz klasične japonske kulture in vključujejo vsakdanje življenje kot tudi folkloristične elemente, na primer iz gledališča *kabuki* ali zgodbe Princ in dvorne gospe.

Festival poteka štirikrat na dan med 1. do 30. aprilom v gledališču Gion Kōbu Kaburen-jo v bližini svetišča Yasaka. Prvič so ga organizirali leta 1872. Prvotno je bil del splošnega kulturnega oživljanja Kjota, potem ko je bil leta 1869 dvor preseljeno v Tokio. Miyako *odori* del srca kulturnega življenja v Kjotu in privablja številne obiskovalce.

ČAJNI OBRED

Pitje čaja je na Japonskem pomembo že vse odkar so ga na začetku 9. stoletja prinesli na japonski dvor iz Kitajske. Pitje čaja je bilo dolgo omejeno na dvorno aristokracijo in budistične obrede, na začetku 13. stoletja pa se je njegova priljubljenost razširila tudi na bojevnikiški razred, ko so prirejali bučne zabave s tekmovanji v okušanju čajev. S Kitajske so do takrat že prinesli tudi čaj v prahu in mnoge pripomočke za pripravo ter oblikovali navodila za čajne obrede. Čajni obred – *chado* (pot čaja) – se je skozi leta razvijal do točke, ko čaj ni samo zabava, zdravilo ali tempeljski obred. Filozofski koncepti zen budizma so osnovali estetiko priprave in pitja čaja, ki išče lepoto v nepopolnosti in preprostosti, tako pripomočkov kot prostora. Še danes se ohranja tradicija, da veliki mojstri čajnega obreda študirajo zen budizem v templju Daitokuji. Mojster Sen Rikyu velja za začetnika tradicije čajnega obreda. Iz koncepta priprave čaja je odstranil razlikovanje, ki ga dela preprosti človeški um: med človekom in naravo, plemstvom in navadnimi ljudmi, duhovniki in laiki, lepim in grdim, verskim in posvetnim. Kasnejša generacija njegovih potomcev je razdelila družinsko posestvo na tri dele in razvila svoja tradicija priprave čaja. Tako so se razvile tri šole, Omotesenke, Urasenke in Mushakojisenske, med katerimi je najbolj priljubljena šola Urasenke, ki jo trenutno vodi SEN Soshitsu, veleposlanstvo tradicije čajnega obreda 16. generacije, Veleposlaništvo Japonske v Sloveniji je junija 2016 imelo čast gostiti mojstra čajnega obreda 15. generacije, poznanega pod imenom SEN Genshitsu.

V Sloveniji deluje tudi društvo Chado Urasenke Tankokai Slovenija, ki organizira delavnice in tako spodbuja zanimanje, razširja znanje ter razumevanje poti čaja. Društvo je 110. uradno predstavništvo šole Urasenke šole izven Japonske (Tankokai). S svojimi aktivnostmi skrbi za ohranjanje nesnovne kulturne dediščine čajnega obreda in tako prispeva h kulturni izmenjavi in kreptvi prijateljstva. Člani društva se tedensko v Slovenskem etnografskem muzeju udeležujejo vaj *Okeiko*, kjer sledijo štirim osnovnim načelom čajnega obreda: harmonija (*wa*), spoštovanje (*kei*), čistost (*sei*) in spokojnost (*jaku*).

Šola Ikenobō

IKEBANA

Na razvoj umetnosti ikebane je vplivala raznolikost naravnega okolja in raznolikost cvetja v vsakem letnem času, skupaj s preprostim kmečkim načinom življenja in velikim vplivom budizma, ki so ga v 6. stoletju prinesli s Kitajske. Za religiozne namene se je pojavil običaj daritev cvetja Budi in dušam umrlih (*kuge*). Sprva so aranžmaji temeljili na preprosti, simetrični, pokončni postavitvi z borovo vejo, okrog katere je razporejenih tri ali pet sezonskih cvetlic. V 16. stoletju so se pojavili različni stili ikebane: strog stil *rikka* (pokončno cvetje) in preprostejši stil *nageire* (»zmetati skupaj«), ki posnema naključne kompozicije narave ter temelji na stilu cvetličnih aranžmajev za čajni obred *chabana* (čajno cvetje). V obdobju Edo (1603–1868) so se pričeli z aranžiranjem cvetja ukvarjati tudi samuraji, bogati trgovci in ostali, vključno z ženskami, zato se je pojavila potreba po natančnejši opredelitvi te umetnosti. Pojavljale so se različne šole in različni stili, ki pa so večinoma temeljili na preprostih tri stebelnih kompozicijah v visokih vazah, ki izhajajo iz ene točke, osnovanih na asimetričnosti oziroma obliki raznostraničnega trikotnika. Z vplivi iz Zahoda je v obdobju Meiji (1868–1912) Ohara Unshin razvil stil *moribana* (nakopičeno cvetje), pri čemer je uporabljal različna koničasta držala *kenzan* za razporeditev cvetja po večji površini, v nizkih posodah imenovanih *suiban*.

Ikebane so tradicionalno krasile japonske sobe, razstavljene v niši *tokonoma* pod stensko ilustracijo *kakemono*, skupaj s kadilnico in svečnikom. Ikebana pa ne predstavlja zgolj dekoracije, ampak je razvila tudi pomembno simboliko. Tri stebela predstavljajo nebesa (*ten*), zemljo (*chi*) in človeka (*jinn*). Ikebana je tudi oblika meditacije ob spremembi časa, letnega časa, globok duhovni pomen pa izhaja iz povezanosti z religijo in naravnim ciklom rojstva, rasti, propadanja in ponovnega rojstva.

Tradicionalno se za aranžiranje uporablja različno cvetje, od sveže rezanega cvetja, listov, vej, trave, plodov, celo posušene in uvele rastline. Za izdelavo sodobnih ikeban pa uporabljajo tudi steklo, kovino in plastiko. Pri izdelavi ikebane so ključnega

pomena mnogi dejavniki: materiali, stil aranžiranja, velikost, oblika, tekstura, volumen, barva in material posode. Nenazadnje sta pomembna dejavnika tudi prostor postavitve ter priložnost.

Danes prevladujeta stila aranžiranja cvetja *moribana* in *nageire*, ki je prevzel nekatere prvine *rikka*. Stil *shōka* je formaliziran stil za razstavitve tri delnega aranžmaja v niši *tokonoma*, *jyūka* pa je sodobni stil, pri čemer aranžiranje ni omejeno samo na cvetje in naravne materiale, ter dopušča večjo mero umetniške svobode. Na Japonskem in po svetu delujejo mnoge šole, tri izmed največjih so šola Ikenobō, Ohara-ryū in Sōgetsu-ryū. Šola Ikenobō velja za najstarejšo in največjo, pri čemer se zgodovina te šole enači z zgodovino umetnosti ikebane na sploh. Izhaja iz templja Rokkaku-dō v Kyotu, glavni menihi katerega so se uveljavili kot mojstri ikebane. Ime Ikenobō pomeni meniha, ki živi v manjši koči ob jezeru severno od templja. V tem templju naj bi že pred približno 1300 leti poznali umetnost aranžiranja cvetja, leta 1462 pa so prvič zapisali naziv »mojster aranžiranja cvetja«, ki se je nanašal na glavnega meniha po imenu Senkei Ikenobō. Filozofijo ikebane je nato postavil Senno Ikenobō, ki je učil, da je po svoje lepo in živo tudi cvetje, ki se še ni razcvetelo ali je že uvenelo (ikebana dobesedno pomeni živeče cvetje), ter da se človek s spoštljivim aranžiranjem samo izpopolnjuje. Trenutno šolo Ikenobō vodi, Sen'ei Ikenobō, ravnatelj 45. generacije. Za promoviranje različnih stilov ikebane v mednarodnem prostoru skrbi krovna organizacija Ikebana International, ki združuje člane iz 50-ih držav. V Sloveniji deluje društvo Kulturno umetniško društvo KADO, ki sodeluje z višjo profesorico Mayumi Mezaki iz šole Ikenobō.

Šola Ohara-ryū

Šola Sōgetsu-ryū

KYO YAKI

Izdelki *Kyo yaki* so keramika in porcelan, ki jih izdelujejo v Kjotu. Zanimivost teh izdelkov je, da ne sledijo samo enemu tipu lončarstva, ampak z izpiljenimi tehnikami izdelujejo različne vrste lončenih izdelkov. Na povečano povpraševanje po teh lončenih izdelkih je vplivala naraščajoča priljubljenost izvajanja čajnega obreda. Največ žgalnih peči so zgradili ob vznožju hribovja na vzhodnem delu mesta, natančneje v predelih Awataguchi, Kiyomizu and Otowa. V žgalnih pečeh predela Awataguchi so priznane lončarske delavnice izdelovale tradicionalne lončene izdelke stila *kokiyomizu* po naročilu šogunov, dvora in družin *daimyo*. Značilnost dekorativnih izdelkov *kokiyomizu* je v njihovi tribarvnosti (modra, zelena, zlata). Naziv cesarskega umetnika je bil podeljen petim lončarjem, od tega štirim iz Kjota, kar potrjuje dejstvo, da je Kjoto središče japonske lončarske umetnosti. V Kjotu so ustanovili Center za raziskavo keramike, skupaj s šolo, na kateri so se izučili tudi mnogi priznani umetniki. Kljub današnji masovni proizvodnji keramičnih izdelkov, so izdelki iz Kjota še vedno izdelani ročno z uporabo tradicionalnih tehnik. V Kjotu lahko obiskovalci najamejo kimono in sami pod vodstvom mentorja preizkusijo tradicionalne tehnike izdelave.

TEKSTIL

Eden izmed bolj tradicionalnih predelov mesta Kjoto je predel Nishijin, ki se nahaja na severozahodnem delu mesta. Tam je mogoče videti stare kjotske mestne hiše *machiya* in nekaj manjših templjev. Je predel, za katerega je značilna obrt tkalstva, predstavitvi katere je namenjenih več muzejev in galerij. V [Tekstilnem centru Nishijin](#) je na voljo več informacij o izdelavi kimonov, občasno pa priredijo tudi modno revijo kimonov. Veliko bolj pristen je sicer muzej [Orinasu-kan](#), zgrajen leta 1936, kjer predstavljajo zgodovino Nishijin tekstila in tkalstva v leseni delavnici iz časa starega Kjota. Na drugi strani ceste se nahaja Susamei-sha, kjer so razstavljeni končani kimoni, včasih pa pripravljajo tudi tematske razstave, na primer razstavo antičnih kimonov, tradicionalnih kostumov gledališča *no* in čudovitih tkanin. Tkalski mojstri, ki ustvarjajo replike starih kimonov, se morajo večšine učiti vsaj deset let, za izdelavo samo pasu *obi* pa porabijo tudi en mesec časa.

Uredniški odbor Matej Črnjavič, Darja Hrvatini, Sara Naraglav, Reiko Sugiura, Yuki Tanaka

Oblikovanje Matej Črnjavič

Uporabljene fotografije niso last Veleposlaništva Japonske v Sloveniji.